

Sebastian Brejnak

Ewy Lipskiej idiom samotności. Wariacje auto(bio)graficzne

STRESZCZENIE

Głównym zamierzeniem niniejszej pracy jest interpretacja twórczości Ewy Lipskiej w perspektywie dyskursu samotności oraz literaturoznawczo-antropologicznych, przede wszystkim ponowoczesnych i współczesnych, konceptualizacji podmiotowości, autorstwa m.in. Jacquesa Derridy, Gillesa Deleuze'a, Michela Foucaulta, Maurice'a Blanchota, Jean-Luca Nancy'ego, Agaty Bielik-Robson i Giorgia Agambena, a także rozmaitych, istotnych w kontekście badawczego problemu, tekstów kultury (głównie dzieł literatury i sztuk plastycznych doby modernizmu).

Rozprawa jest podzielona na dwie części. W pierwszej, pt. *-GRAFIA*, interpretowane są wybrane teksty literackie Ewy Lipskiej (oprócz utworów lirycznych i próz poetyckich, m.in. opowiadania *Żywa śmierć* oraz dramat *Nie o śmierć tutaj chodzi, lecz o biały kordonek*), pochodzące z różnych okresów jej twórczości (od debiutanckiego *Trwania* z 1966 roku do *Wariacji Goldbergowskich* z 2023 roku), reprezentatywne dla zagadnień układających się w mapę/archipelag idiomu samotności Lipskiej. Spośród nich do najważniejszych należą: doświadczenie egzystencjalnej wolności i szaleństwa (M. Foucault, G. Deleuze), dialektyka i dekonstrukcja, kategoria błędu i atopii, figura pustyni (A. Bielik-Robson), dyskurs miłosny (R. Barthes) i „tanatologiczny”, niepokój, cielesność (J.-L. Nancy), a także koncept potencjalności (G. Agamben) i *chory* (J. Derrida). Drugą część, *quasi-(auto)etnograficzną*, pt. *AUTO(BIO)-*, stanowią będą „autografy” Ewy Lipskiej: wywiady z poetką przeprowadzone przeze mnie w ramach konferencji naukowej (2021), osobnej rozmowy (2022), a także korespondencji e-mailowej prowadzonej w latach 2019 – 2023.

Tytułową samotność w filozofii twórczej Lipskiej definiuję jako podmiotową dyspozycję do nieustannej pracy konstruowania i jednoczesnego niszczenia własnego ja w drodze ku osiągnięciu stanu pełnej „samości” (*das Selbst*: termin Fryderyka Nietzschego z *Tako rzecze Zaratustra*) – całkowitej osobności, samowystarczalności i samodzielności w kreowaniu własnej egzystencji – która okazuje się permanentnie odwlekana, nieosiągalna.

Świadectwem tego działania jest (auto)dekonstrukcyjna strategia budowania światów literackich przez Lipską: tworzenie rzeczywistości, których ontologia jest nieustannie wystawiana na próbę, trwa w kryzysie, zawieszeniu, nieredukowalnym trybie awaryjnym, czego jednym z ważniejszych skutków jest hermetyzacja i usurrealistycznienie poetyki. Samotność („istotna samotność”, M. Blanchot) jako warunek *sine qua non* aktu pisania staje się u Lipskiej domeną artystyczno-egzystencjalnej wolności podmiotu, a także najdogodniejszym środowiskiem ekspresji jego doświadczeń (choć nigdy nie w pełni satysfakcjonującym).

Takie ujęcie problemu, stojące w kontrze do pojmowania doświadczenia samotności wyłącznie w kontekście negatywnym (zwłaszcza w wariacie: mimowolnego osamotnienia, społecznej ekskluzji lub samotnictwa), umożliwiła obrana przeze mnie metoda „archipelagowa”, polegająca na umieszczeniu tekstów Lipskiej (zarówno tych *stricto* literackich, jak „autograficznych”) w konstelacyjnej siatce heterogenicznych, niesystemowych koncepcji „samotności”, tworzonych zarówno przez teoretyków, głównie literaturoznawców i filozofów, jak i praktyków-artystów. Na użytek rozprawy metodę tę nazwałem także „wariacyjną”, by nie tylko jak najbardziej zbliżyć się do najaktualniejszego słownika głównej bohaterki mojej pracy (*vide: Wariacje Geldbergowskie, 2023*), ale, przede wszystkim, by podkreślić różnorodność i polifoniczność, a także „meandrującą” logikę, kontekstów zastosowanych do oświetlenia idiomatycznego dyskursu samotności Ewy Lipskiej.